

Землянко Марія Сергіївна
студентка юридичного факультету

Науковий керівник –

Наливайко Л.Р.,
д.ю.н., проф., Засл. юрист України,
проф. каф. загальноправових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університ внутрішніх справ)*

РЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ

Проблема булінгу має значний вплив на формування демократичного, правового та соціально розвинутого громадянського суспільстві і держави, зокрема на розвиток правової свідомості та культури населення. До того ж, булінгова поведінка має інтернаціональний характер, тому нормативно-правова регламентація механізмів запобігання і протидії цього явища здійснена на міжнародному та національному рівні.

Загалом, заборона посягання на життя та здоров'я, честь та гідність людини закріплена у Загальній декларації прав людини 1948 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 року, Конвенції ООН проти катувань 1984 року, Європейській конвенції про запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 1987 року та інших міжнародних нормативних актах. Крім зазначених актів, у міжнародно-правовій 7 практиці існує досить широкий перелік й інших документів, якими регламентовано питання заборони катування та жорстокого поводження з людиною, а саме: Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, прийняті Конгресом ООН по запобігання злочинності і поводженню з правопорушниками, 1955 р.; Кодекс поведінки службових осіб по підтриманню правопорядку, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р.; Декларація про поліцію РЄ 1979 р.; Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою 1985 р. тощо. Крім того, наразі діють різноманітні акти галузевого значення, зокрема рішення ЮНЕСКО, ОБСЄ тощо.

Переймаючи міжнародну практику запобігання і протидії насильства, зокрема у формі булінгу, Україна формує основи національного законодавства у зазначеній сфері. Згідно Постанови Верховної Ради України «Про засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 року одним з основних напрямів державної політики в галузі прав людини є створення належних умов, вироблення механізмів і процедур для повної

і безперешкодної реалізації кожною особою своїх прав та законних інтересів [5]. Іншим не менш важливим документом, що спрямований на вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвого механізму захисту в Україні прав і свобод людини, вирішення системних проблем у зазначеній сфері є Національна стратегія у сфері прав людини. Одним з її напрямів є забезпечення прав дитини, метою якого є створення сприятливого середовища для виховання, навчання, розвитку дитини та ефективної системи забезпечення реалізації її прав [6]. Україна, ратифікувавши Конвенцію про права дитини 1989 р., визначила, що держава має вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства.

19 січня 2019 року набув чинності Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». Так, в Закон України «Про освіту» введено поняття «булінг», якого в Україні раніше не було. У Законі також визначено механізми протидії булінгу, зокрема, на засновника закладу освіти покладено функцію контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу; на керівника закладу освіти – затвердження й оприлюднення на своїх веб-сайтах плану заходів щодо запобігання та протидії булінгу, а також забезпечення відкритого доступу до правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти. Водночас у Законі передбачено порядок подання та розгляду заяв про випадки булінгу від здобувачів освіти, їхніх батьків та інших осіб; зазначено процедуру видання рішення про проведення розслідування. Крім цього, згідно зі змінами до ст. 73 Закону України «Про освіту», освітньому омбудсмену надано право здійснювати перевірку заяв про випадки булінгу в закладі освіти й отримувати інформацію від центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо загальної кількості випадків булінгу в закладах освіти [4, с. 178].

Відповідно зміни щодо протидії булінгу внесено також до спеціальних законів «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту». Запроваджується адміністративна відповідальність за булінг. Так, доповненою статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що булінг (цькування), що вчиняється стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин [3]. Якщо цькування вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, то штраф становитиме від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк

від сорока до шістдесяти годин [1, с. 199]. Здебільшого, до прийняття нового закону випадки словесних образ, принизливих фото замовчувалися, на загал піднімалися лише кримінальні злочини, зокрема, жорстокі бійки школярів, найчастіше дії булерів кваліфікують як хуліганство (ст. 296 КК України). Тепер приводом для притягнення до відповідальності можуть стати не лише фізичні розправи, а й словесна образа чи розповсюдження ганебних світлин школярів [2, с. 28].

Правова політика держави в протидії булінгу має бути спрямована не тільки на нормативну регламентованість, яка б встановлювала відповідальність за насильство у формі булінгу, а й зобов'язувала адміністрацію школи проводити відповідні розслідування.

Отже, на сьогодні вітчизняні наукові дослідження та законодавство з протидії цькуванню перебувають на етапі становлення. Потрібно зауважити, що законодавче регулювання протидії боулінгу є прогресивним кроком для зменшення даного негативного явища. Однак, попри позитивні законодавчі зміни, згідно зі статистикою та даними досліджень, кількість випадків булінгу не зменшується. Водночас шкільні психологи звертають увагу на те, що покарання не завжди є дієвим засобом під час розв'язання зазначеної проблеми, оскільки булер може помститися пізніше. Це зумовлює виникнення проблеми булінгу поза освітнім закладом, на яку не поширюється дія закону. Тому, цькування дітей поза межами території школи також має бути у фокусі відповідних інстанцій та не залишатися безкарним.

1. Гаджиєва Е. Є. Сучасний стан запобігання булінгу в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 63. С. 198–204.

2. Джуська А. В. Булінг – порушення права дитини на повагу до її гідності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69), № 2. С. 26-33.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

4. Корміло О. Явище булінгу в освітньому просторі. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2015. Вип. 37. С. 174-187.

5. Про засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1999 № 757-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14>.

6. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>.